

Татяна Кирякова: Няма лъжа! Били сме 16-та република на Съюза

Понеделник, 28 Септември 2009

Членът на Комисията за документите на ДС коментира първата публикация на архиви от разузнаването, доказващи, че КГБ и ДС са едно и също

Интервю на Люба Кулезич

Татяна Кирякова е завършила история в Софийския университет "Св. Климент Охридски". Работила е като главен специалист в Института по история на БКП, главен експерт в Института по социология и история и Центъра за исторически и политологически изследвания, в отдел "Анализи" на Висшия съвет на БСП. Била е главен редактор на сп. "Туризм България", редактор на сп. "Банки, инвестиции, пари". От 2002 г. е ръководител на отдел "Общество" във в. "Дума". През 2007 г. е избрана за член на Комисията за достъп до документите на ДС.

Днес от 17 часа в Юридическия факултет на СУ „Климент Охридски“ ще бъде представен факсимилният сборник с документи „КГБ и ДС – връзки и зависимости“. Редактор на изданието е Татяна Кирякова, член на Комисията от квотата на БСП. То е първо по рода си, което публикува разсекретени архивни материали на НРС, обхващащи периода 1950-1991 гг.

- Сборникът с документи „КГБ и ДС – връзки и зависимости“ доказва ли на 100%, че двете структури са били напълно и огледално идентични? Сега вече може ли да има и капка съмнение, че българската ДС е била производно на КГБ?

- В сборника е публикувана инструкция от 1969 г., в която се разказва за среща между Тодор Живков и Юрий Андропов. Андропов по онова време е шеф на КГБ. При срещата Живков го уверява, че ДС е филиал на КГБ. В предговора, чийто автор е историкът – специалист по Студената война доц. Йордан Баев, точно е описано създаването на ДС по модела на КГБ. За всяко нещо българите

са се допитвали до съветските служби. Да не говорим за дефинирането на „основните противници“, за активните мероприятия, за организацията на дейността, за изграждането на структурата на службата. Но трябва да уточня, че книгата публикува за първи път документи, свързани главно с разузнаването, а не с контраразузнаването или други служби и управления, свързани с вътрешни дейности, с досиета на български граждани и т.н.

- Няма ли да има разтревожени или възмутени бивши служители и офицери на разузнаването от външния поглед към доскорошната „светая светих“ на НРС? Нейният архив беше сред най-строго охраняваните тайни на ДС за дълги години...

- Спазваме изцяло закона. Документите са били съхранявани от НРС преди нашата Комисия да стане техен законен собственик и да започне да запознава с тях обществото, научните кръгове, заинтересувани от темите и проблемите в тях, доскоро заключени под ключ. Вече е свален гирфът за секретност от всички архивни единици. Тук-там има заличаване на трети лица и толкова.

- От какъв принцип за подбор се ръководихте при съставянето на сборника?

- Документите ни връщат още към момента, в който ДС се създава и то наистина по калъпа на съветската КГБ. Това е матрицата. От самото начало до 1989 г. към нашето МВР са действали съветски инструктори, представители на КГБ са били прикрепени към висшето ръководство на министерството и неговите управления. Офицерският състав – и това се знае отдавна – е минавал през школите на КГБ. Те са били много и специализирани в различни сфери. По документите, част от които Комисията публикува сега, се вижда как се е отчитало кадровото развитие на нашите служби в тази връзка. Но трябва да се има предвид, че това е само първата крачка. Защото обемът от архивни единици наистина е много голям. Той тепърва ще бъде подробно изучаван. Ние сме извадили около 1000 документа. Предстои да ги качим на електронен носител и след официалните процедури по разсекретяването им ще ги публикуваме в интернет.

- Какво е уникалното в това четиво?

- Започваме с официални документи, които носят подписите на шефове на двете служби. Те са свързани главно с няколкото официални споразумения между КГБ и ДС през годините, даващи насоки за принципите и характера на съвместната работа. Публикуваме и перспективните петгодишни и десетгодишни планове със задачите, възлагани на нашето разузнаване. От тях ясно личи, че то е копие на съветското. Уникалното в този сборник е, че документи от служебния архив на НРС най-сетне бяха разсекретени и за първи път излизат на бял свят. Чрез тях се проследява целият цикъл на зависимости на ДС от КГБ, включително и определянето и съсредоточаването на дейностите срещу т.нар. „основен враг“.

- Има ли разлика в „основния враг“, който е мотивирал поведението на

съветската КГБ и на българската ДС? Съществува ли някаква специфична патриотична насоченост в работата на българските кадри, които днес оправдават работата си в разузнаването на комунистическа България със служене на националния интерес?

- „Основен враг“ на КГБ са САЩ и Англия. Респективно, в региона нашата ДС е „обезпечена“ с основен враг в лицето на Гърция и Турция като натовски държави. Една от главните задачи на нашето разузнаване по това направление е била създаването на конфликти между двете страни с цел откъсването им от НАТО по линия на стимулирани напрежения между тях. Не случайно по отношение на Турция нашата ДС подкрепя кюрдски терористични организации, например. В Близкия изток България по същия модел е на страната на арабските държави и работи за откъсването на Израел от американската сфера на влияние. Но задачите на българското разузнаване са фокусирани главно на Балканите. В Албания българските офицери под прикритие са изпълнявали задачи за откъсването на страната от китайското влияние и от маоизма. Разбира се, Югославия и Румъния като наши съседи също са представлявали интерес за нашето разузнаване.

- Какъв е бил отговорът на американците, на западните централи в тази сфера?

- Доктрината „Труман“, планът „Маршал“ са много тясно свързани с Гърция, защото след края на Втората световна война в страната има много силно антифашистко и ляво движение. Макар че Гърция попада в западната сфера на влияние, тогавашният СССР разчита на широките комунистически настроения, за да спечели дивиденди за своите геополитически интереси от това. Щатите наливат стотици милиони долари в Гърция, за да предотвратят съветските апетити. Всъщност, документите в сборника показват действията на съветския тоталитарен модел през призмата на глобалния идеологически сблъсък на ХХ век. Той се саморазруши заради тесногърдието и деспотизма, заложили в него, а не заради ефективността на американското ЦРУ, която често е била доста съмнителна.

- Какво имате пред вид?

- Както ДС е огледално на КГБ, така ЦРУ и КГБ са огледални помежду си. Целта им е била да поддържат паритет в установените сфери на влияние или да предотвратяват разрастването им в една или друга геополитическа посока с подривни средства. Мисля, че като професионално изградена структура КГБ е доста по-напред от ЦРУ в разузнаването. Обаче в чисто пропаганден план е била много по-ограничена и ретроградна. Защо? Демокрацията е разковничето. Тя е, която позволява воденето на открита и въздействаща върху избора на хората пропаганда. В съветския лагер пропагандата е манипулативна, цялата система почива на конспиративен принцип, тайната е изведена в тотална хипербола. Това изяжда самата система отвътре въпреки подготвеността на кадрите от КГБ за строго разузнавателни дейности. Некадърността на ЦРУ е отделен разговор. Една много интересна книга на Тим Уайнър „Историята на ЦРУ“ свидетелства какъв огромен финансов и кадрови ресурс е погълнала

службата. Но това не я е спасило от множество знакови провали, включително и заблудата с оръжията за масово унищожаване в Ирак, която забърка САЩ в една скъпоструваща и безсмислена военна операция.

- Какво е сензационното в това първо документално издание на Комисията?

- За сензационност не бих говорила, но за полезност – да. Много неща по темата ДС-КГБ сме чували и знаем по слухове и по спекулации в медиите. Някои от тях бяха манипулативни поради секретността на документите. А манипулациите се движеха в двете крайности – от героизацията до крайното отрицание в контекста на промените след 1989 г. Естествено, работата на журналистите е свързана със сензационното и скандалното. Но работата на изследователя, който борави с автентични свидетелства на времето, е самотен и дълъг процес. Ние от Комисията сме тези, които трябва да помогнат на изследователите, на обществото, да нареди максимално точно историческия пъзел. И това да стане чрез натрупване и чрез постъпателно осветяване на всички налични в архивите документи и факти. Поуките трябва да бъдат извлечени встрани от пропагандата, без значение от политическите цветове, с които е обагрена.

- Мислите ли, че този сборник е нагледно доказателство, оспорващо мита, че разузнавачите на ПГУ са работили за националните интереси и в този смисъл са „добрите ченгета“?

- Обслужвали са съветския модел, според който след Втората световна война е била изградена нашата държава. Целият Варшавски договор е в този калъп. Всичко е опаковано в идеологията, фабрикувана от Москва. България си е била шестнайстата република на СССР. Няма защо да храним илюзии по този въпрос. Но все пак аз правя разлика между разузнаване и политическа полиция. Защото разузнаването, макар и напълно подчинено на някаква идеология, е свързано с правила, с рискове, с интелектуален потенциал, със знание на езици. Там хората наистина не са случайни, те са били така да се каже „каймакът“. И с това си обяснявам настойчивостта им да бъдат разграничени от пряко репресивните действия на машината, наречена ДС. Докато класическата представа за доносител е човек, който живее и работи близо до своите жертви и използва близостта си с тях, за да ги клепа.

- Давам ви контрапример със случая „Коритаров“. Той твърдеше, че е мечтаел да бъде разузнавач, който да работи за българската държава под прикритието на журналист. Но в преследване на този „романтичен“ образ се е съгласил да получи закалката си в политическата полиция с писане на доноси срещу приятели и състуденти. Следователно, идеологемата за „основния враг“ в еднаква степен ликвидира хуманните ценности в ДС, независимо от спецификата на отделните ѝ управления. Нали така?

- Така е, но и в т.нар. „противников лагер“ е така. Идеологията е била шапката, тя е диктувала всичко.

- Само че в американската идеология и в конституцията на САЩ са заложили принципите на свободата и на свободната човешка воля, не сте ли съгласна? Не визирам средствата на ЦРУ, а целите на демокрацията...

- Съгласна съм. Но ценностите на демокрацията победиха от само себе си, а не заради средствата за борба между суперсилите в състояние на Студена война. Ето ви и пример. С падането на Берлинската стена, хаос и обриване настъпиха не само в бившите комунистически служби, но и в ЦРУ. Причината беше отпадането на идеята за врага. Ще цитирам по памет един от шефовете на ЦРУ, който казва, че рухването на Съветския съюз заби смъртоносен удар в сърцето на ЦРУ. "Червеният дракон умря и ние се оказахме в джунгла от отровни змии". Свободата победи сама по себе си, а не защото двата лагера воюваха помежду си. Това ви го казвам аз, един лаяв човек. Всяка идеология, налагана с репресии и с диктатура се проваля дори да проповядва най-възвишени добродетели.

- Това ли внушава индиректно сборникът?

- Той е просто помагало за автентичен прочит на собственото ни минало, доминирано от налагането на съветския модел чрез механизмите, прилагани от ДС и КГБ. Лично мое мнение е, че свободата побеждава, защото е логична, истината винаги е по-здравословна от пропагандата, а Желязната завеса се оказва абсурд и от двете си страни, поне в сферата на разпознаването. В сегашния глобален свят задачите му са съвсем различни. Слава Богу, идеологическият сблъсък свърши. Сега задачите са свързани с религиозния фанатизъм, с тероризма, с новите ядрени заплахи, с друг тип цивилизационни конфликти.